

Litteraturanmälningar

Deklarationshandbok för lantbrukare, tredje upplagan, av K. Olov Andersson och Folke Nilsson, LTs förlag, 187 s. och inbunden. Pris 12 kronor.

Agronom K. Olov Andersson, chef för lantbruksförbundets driftbyrå, och civilekonom Folke Nilsson, lantbruksförbundets skatteavdelning, har ställt i ordning en ny upplaga av sin förträffliga handbok. Den är liksom tidigare upplagor huvudsakligen avsedd för medelstora och mindre lantbruk. Författarna behandlar inte endast beskattning av inkomst av jordbruk utan berör även andra skattefrågor, som en lantbrukare kan möta.

Boken har utökats med en del nya kapitel. I dessa behandlas bl a förlustutjämnning, eldsvådefonder samt arvs- och gåvobeskattningen. Trots denna utvidgning är boken fortfarande lätthanterlig. En bidragande orsak härtill är att man slopat det genomgående deklarationsexemplet, deklarationsblanketterna samt rikskattenämndens schablonvärden.

Rättsläget beträffande försäljning av kreatur och byte av maskiner belyses med nya rättsfall. I ett fall — RN 1960 nr 3 a) och c) — låter författarna dock läsaren själv dra slutsatserna. En kommentar hade kanske inte skadat här. — Författarnas redogörelse för de invecklade reglerna om avdrag för värdeminskning av inventarier vid bokföringsmässig redovisning av inkomst är klagörande och överiskadlig. Vid räkenskapsenlig avskrivning

förbigår de emellertid utrantering av inventarier, som anskaffats under beskattningsåret. Då den situationen ganska sällan förekommer får emellertid anmärkningen betraktas såsom akademisk.

I motsats till andra författare av handböcker fäster Andersson och Nilsson läsarens uppmärksamhet på sådana fall, där rättsläget är svävande. Såsom exempel kan nämnas byte av fotogendrivna traktor mot dieseltraktor, därvid taxeringsnämnderna ofta hänför en del av byteskostnaden till nyuppsättning. Då det numera kan anses såsom normalt att dieseltraktor anskaffas som ersättning för en fotogendrivna traktor är det inte otänkbart att avdrag kommer att medges för hela kostnaden om frågan kommer på sin spets, jämför RÅ 1953 ref 16. Upplýsningen om att rättsläget är oklart är därför av största intresse för de skattskyldiga, som därigenom kan bevaka sin rätt genom att hålla sin talan öppen till dess frågan är slutgiltigt löst i högsta instans.

Även på annat sätt försöker författarna förebygga rättsförluster. Ett led häri utgör redogörelsen för förutsättningarna för att erhålla förhandsbesked. Därvid har man inte ens förbisett en sådan praktisk detalj som att ange riksskattenämndens postadress.

Inte blott sakframställningen utan även språkbehandlingen är föredömlig. Boken infriar i huvudsak förlagsreklamens löfte, att frågorna behandlats på ett enkelt och klagörande sätt. Boken uppfyller därför alla krav man kan ställa på en handbok av detta slag.

Hans Bylin

Pensionsstiftelser, 1961 års lagstiftning med kommentar av Dag Helmers och Lennart Huss, Almqvist & Wiksell, 123 s. Pris 7 kronor.

Den civilrättsliga lagstiftningen om pensionsstiftelser har redan trätt i kraft och den skatterättsliga lagstiftningen beträffande avdragsgill pensionsreserv skall tillämpas för första gången vid innevarande års taxering. För att fylla behovet av en kommentar har därför Försäkringsbolaget Pensionsgaranti, ömsesidigt, låtit utarbeta en sådan. Den har ombesörjts av docenten Dag Helmers och kammarrättsfiskalen Lennart Huss, båda verksamma inom pensionsstiftelseutredningen.

Boken omfattar lagtexten till 1961 års lagstiftning jämte utdrag ur förarbeten och vissa kommentarer samt exempel. Därjämte förekommer en inledande översikt, som ger läsaren möjlighet att utan möda få en klar uppfattning om den komplicerade lagstiftningens huvudsakliga innebörd. Översikten underlättar även i väsentlig grad det fortsatta studiet av boken.

Blygsamt nog presenteras den såsom en broschyr utan anspråk på att lösa alla uppkommande problem, men vilken handbok gör det? Det broschyrmässiga inskränker sig emellertid till att boken fått formen av ett häfte. I övrigt skiljer den sig inte från den vanligen förekommande typen av handböcker, byggda på sammanställning av förarbeten.

Boken är den huvudsakliga kunskapskällan i fråga om den krångliga lagstiftningen om pensionsstiftelser och författarna har löst sin uppgift väl.

Hans Bylin

Folkbokföring och folkbokföringsprocess, av Cecil Hammarberg. Handbok utgiven av Statens nämnd för utgivande av förvaltningsrättsliga publikationer. Stockholm 1961.

Om man börjar med att beklaga att H:s bok inte föreligger i bundet skick, så ligger däri en förmodan att den nya handboken på folkbokföringens område skall komma till flitig användning av dem som har att befatta sig med kyrkobokföring och mantalsskrivning. Den utgör ett mycket värdefullt komplement till "Norrman", och med dessa båda böcker att tillgå måste vi som sysslar med folkbokföring anses rätt väl rustade vid tolkning och tydning av de bestämmelser vi har att tillämpa.

H. lämnar först en utförlig och alldeles förträfflig skildring av folkbokföringens innehåll och organisation samt av förfarandet vid kyrkobokföring och mantalsskrivning. Till den delen av handboken skall här göras endast ett par smärre påpekanden. Då H. (s. 16) konstaterar att i Stockholm och Göteborg stadens uppborndsverk samt i Malmö den lokala skattemyndigheten där är länsbyrå, gör han en distinktion mellan å ena sidan Stockholm och Göteborg och å andra sidan Malmö, vars grund är svår att förstå och som väl snarast är ägnad att förvilla läsarna. Den andra anmärkningen gäller "kyrkoböcker" vid sjukhus och fångvårdsanstalter (s. 32). Det synes ovisst vad som i det avseendet har gällt och än mer ovisst är det vad som gäller sedan den av H. åberopade kungörelsen av år 1903 helt nyligen upphävts (SFS 531/1961).

Boken avslutas med en redogörelse, fyllig och bra, för processen i folkbokföringsmål. Om den här lämnas utan kommentarer, så beror det inte på att där inte finns saker att diskutera utan på att det mellanliggande avsnittet i boken, det som har rubriken "Rätt mantalsskrivningsort" i första hand, måste ägnas uppmärksamhet. Även de kommentarerna måste dock begränsas till vissa spörsmål av särskilt intresse för att inte denna bokanmälan skall bli alltför omfattande.

Det är ett raskt grepp av H. när han förklarar (s. 88), att reglerna om rätt mantalsskrivningsort återfinns i 13 och 14 §§ samt 36 § FBF och sålunda låter bestämmelserna om kyrkobokföringsort i främsta rummet vara mantalsskrivningsregler såsom det ju ock i praktiken är.

Den självklara inledningen till H:s redogörelse för regelsystemet är ett konstaterande, att huvudregeln är att envar skall kyrkobokföras å den fastighet där han är bosatt och mantalsskrivas å den fastighet, å vilken han den 1 november förrättningsåret skall vara kyrkobokförd. Den är självklar därför att bosättningen formellt (i 13 § 1 mom.) anges som avgörande för kyrkobokföringen och därmed för mantalsskrivningen. Ändock måste man ifrågasätta om inte systematiken blir riktigare, om man säger att huvudregeln är att envar skall kyrkobokföras å ort och fastighet, där han har sitt *hemvist*. Jag menar att det i själva verket är hemvistet som är avgörande. I regel har man självfallet sitt hemvist där man är bosatt, men att detta icke alltid är fallet framgår av de följande momenten i 13 §. I praktisk tillämpning blir det i tveksamma fall (det egentliga) hemvistet som får vara avgörande och kommentatorer, både Norrman och Hammarberg,

söker efter hemvistet, talar om "hemvistbestämningen" o. s. v. Jag har tidigare hävdad och vill begagna tillfället att göra det ännu en gång, att det vore lyckligare om FBF medvetet och alltså också i formen vore uppbyggd kring hemvistet. Helst borde man då låta det få en sådan språklig innebörd, att "egentligt" eller "fast" icke skulle behöva användas som bestämning till ordet hemvist; hemvist skulle helt enkelt betyda det egentliga eller fasta hemvistet. Jag framför detta förslag i klart medvetande om att utvecklingen snarast gått i motsatt riktning, som H. påpekar; från "bo och hemvist" till "bosatt".

Med hemvistet såsom "grundord" skulle man möjligen icke behöva laborera med "anses ha" (sitt hemvist). Med "bosatt" som grundord torde det vara oundvikligt att (såsom redan sker i författningstexten) tala om "anses bosatt". Hedelius skrev i SvSkT 1954 (häftena 8 och 9) kloka ord om kyrkobokförings- och mantalsskrivningsreglerna och om KR:s praxis. Han uttalade där bl. a. att man borde hålla fast vid att "frågan var en person skall anses bosatt inte kan uppkomma förr än man inte kan avgöra var han är bosatt". Denna sunda åsikt fällde utslaget vid den "mönstring av stridskrafterna" som hölls i det mål, som återfinns i ref. 6 i KÅ för 1943.

Detta mål gällde frågan om mantalsskrivning av en gift sjöofficer med bostad och familj i Stockholm men tillhörig Sydkustens marindistrikt och med Karlskrona som stationeringsort. Majoriteten lät bostaden i Stockholm vara avgörande, men en rätt stor minoritet ville fastställa Karlskrona som rätt mantalsskrivningsort. Ett av de till minoriteten höran-

de kammarrättsråden utvecklade sin mening och angav där, att ifrågavarande officer måste "betraktas som boende i Karlskrona".

Frågan om verklig bostad eller om andra omständigheter skall styra kyrkobokföringen och mantalsskrivningen har kanske oftast uppkommit just med avseende å sjöofficerare, "stationerade" i Karlskrona, särskilt då det gällt ogifta sådana och särskilt då de vid den för mantalsskrivningen avgörande tidpunkten varit sjökommenderade. Efter det nyss angivna plenumutslaget synes bostad på annat håll, om sådan förelegat, ha fått utgöra den bestämmande faktorn fram till 1949, då en ogift sjöofficer med bostad hos sin moder i Stockholm men utan bostad i Karlskrona ändock mantalsskrevs på sistnämnda ort (det av Hedelius berörda fallet Heiroth). Därmed inleddes ånyo en hårdare politik i dessa fall, vilken dock började vackla 1959 och 1960 för att helt nyligen (nov. 1961) åter förbytas till den praxis som innefattades i 1943 års avgörande. Ett flertal sjöofficersmål har nu avgjorts i ett sammanhang och genomgående fick därvid civil bostad (för ogifta officerare hos föräldrarna eller särskilt förhyrd) vara avgörande. Därmed får väl frågan om skrivning av sjöofficerare anses ha fått sin slutgiltiga lösning och för egen del finner jag den högst tillfredsställande. Det vore tacknämligt om man i dessa avgö-

randen kan inläsa en principståndpunkt med giltighet även för andra fall än sådana som berör sjöofficerare.

Frågan om skrivning av den som är intagen på anstalt eller inrättning (14 § 6 mom. FBF) kan snart sagt göras till föremål för en akademisk avhandling. H. återger åtskilliga rättsfall men är påfallande återhållsam i analysen och kommentaren och någon riktig vägledning får väl knappast läsaren. Det skulle föra för långt att här ge sig in på hithörande problem, men jag hoppas bli i tillfälle återkomma med en undersökning av praxis på detta område. Eftersom H. särskilt omnämner nyheten från år 1960 med ålderdomshemmens inrangerande under 14:6, må dock påpekas att detta medförde nya svårigheter vid tillämpningen av stadgandet. Efter åtskillig tvekan har vi i Stockholm ansett skrivning möjlig på ålderdomshem, som varken är kommunala eller har kommunalt stöd. Ett par sådana beslut har dock överklagats och KR:s avgörande avvaktas med en viss spänning. Gränsdragning mellan ålderdomshem och pensionärshem har också vållat svårigheter.

Det är nödvändigt att sätta punkt och även till vissa andra spörsmål (t. ex. tolkningen av 14 § 8 mom. särskilt första och andra styckena) får det därför bli anledning återkomma senare.

N. G.